YEKBUN
یەکبوون
UNITED کوردستان KURDISTAN
کوردستان یەک نیشتمان و کورد یەک نەتەوەیە و دابەشکراوە

خاکەلێوەی : ٢٧١٥ | یەکبوون ژمارە : ٦٠ | March : 2015

تایبەت بە ساڵی نوێ و نەورۆزی ٢٧١٥

نەورۆز جەژنی نەتەوەیی و نوێبوونەوەی سروشت

سەرهەڵدانی نەورۆز لە دیرۆکی کوردیدا

لەناو چیرۆکەکاندا هاتووە کە چوار هەزار ساڵ بەر لەدایکبوونی مەسیح (د.خ)، کەیمۆس ناوێک لە خەڵکی کوردا پەیدابوو و هەر لە سەرەتاوە «ئەهریمەن» دوژمنایەتی لەگەڵ کرد. کەی مۆرس لە چیاکانی رەواندز رووبەڕووی ئەهریمەن بووە و فەرمانی داوە سوپاکەی کە ئەگەر سەرکەوتن و ئەهریمەنیان بەزاند و کوشتیانن لەسەر لوتکەی چیاکان و سەر هەر گردێک قەڵای ئاگرین دروست بکەن، تا هەم نیشانەیەک لە سەرکەوتن بێت و هەمیش فەرمانێک بۆ گەڕانەوەی سوپاکەی لە بەرەکانی جەنگەوە بۆ لای. لە ئەنجامدا شەڕ لەگەڵ ئەهریمەن بە سەرکەوتنی کەیمۆرس کۆتایی پێهات و ئاگری سەر چیاکان مزگێنی سەرکەوتنی بە خەڵک دەدا. ڕۆژی سەرکەوتن بەسەر دوژمن ١٠ ڕۆژ بەر لە کاتی نەورۆزی ئەمڕۆ بوو. کەی مۆرس فەرمانیدا نەک تەنیا ئەو ڕۆژە بەڵکو ٩ شەو و ڕۆژ دواتریش وێڕای داگیرساندنی ئاگر جەژن و خۆشی بکەن. بەو شێوەیە لەکاتی بەڕێوەبردنی ئەو جەژنە نۆ ڕۆژەدا، چیا و ناوشارەکان هەمووی بە شەوقی زێڕینی ئاگر رازاوە. ئەو سەردەمە جەژنی نۆرۆژ شکۆیەکی تایبەتی هەبوو و هەموو ساڵێک بە ڕێورەسمی تایبەت و یاری ئاگرین بەڕێوەدەچوو.

چوارساڵ پاش کەی مۆرس کەسێک بەناوی «زوحاک» لەگەڵ سوپا گەورەکەی لە »ئۆرشەلیم»ەوە هاتە کوردستان و ئەو خاکەی داگیرکرد. زوحاک دوو ماری هەبوو کە خۆی دەیپەرستن و فەرمانی دابوو بە خەڵکیش تا مارەکانی بپەرستن. پاش ئەو بڕیارەش زوڵم و زۆرەکانی دەستپێکرد و خەڵکی بە شێوازی جۆراوجۆر ئازار دەدا. کوردەکان ماوەیەک تەحەمولیان کرد تا لە ئەنجامدا کاوەی ئاسنگەر هات و کۆمەڵێک لەو کەسانەی لەخۆی کۆکردەوە و شەووڕۆژ چاوەڕێبوو تا دەرفەتێک بۆ ڕاگەیاندنی شۆڕشەکەی بدۆزێتەوە، تا ئەوی کە شەوی جەژنی ٩ ڕۆژ (جەژنی نەورۆز)ی بۆ ئەو ڕاگەیاندنە بەشیاوزانی. لە بەربەیانی جەژنی نەورۆز (هاوکات لەگەڵ ٢١ی مارس) لەگەڵ هاوڕێکانی هێرشیان بردە سەر زوحاک و کوشتیان. دوای کوشتنی زوحاک لەگەڵ کۆی ئەو خەڵکە زوڵملێکراوەی کە سەرکەوتبوون، بۆلای شوێنی حەوانەی شازادەی ئاریایی بە ناوی (فەرەیدوون) کوڕی ئابتین وەڕێکەوتن و ئەویان وەک پاشا دەستیشانکرد. لەو ڕۆژەدا هەواڵی سەرکەوتنی کاوە بڵاوبووە و جەژنی نەورۆز هاتە ئاراوە.

وشەی نەورۆز

وشەی نەورۆز لە دوو وشەی نەو(نوێ، تازە) و ڕۆز(ڕۆژ) دروست بووە. لە دەقە لاتینیەکانیشدا، بەشی یەکەمی بە سپێلی **No**، **Now**، **Nov** و**New Naw** و بەشی دووهەمی بە سپێلی **Ruz**، **Rooz** و **Rouz** نووسراوە. هەندێجار بەسەر یەکەوە و هەندێجار بە سپێس و ماناکەی هەمان ڕۆژی نوێ یان یەکەم ڕۆژی ساڵی تازەیە.

یەکبوون
YEKBUN
KURDISTAN

کاتی نەورۆز

جەژنی نەورۆز لە کاتی گۆڕانی بەهارە (بەرامبەربوونی شەو ورۆژ) دەسپێدەکات. لە زانستی ئەستێرە ناسیدا، گۆڕانی بەهارە بە کاتێک دەگوترێت کە هەتاو لە هێڵی کەمەرەیی زەوی تێدەپەڕێت و دەچێتە باکووری ئاسمان کە سەرەتای کەلووی کاوڕ ناونراوە و لە ڕۆژژمێری کۆچی هەتاوی بەرامبەرە لەگەڵ یەکەم ڕۆژ (ئورمەزد ڕۆژ) لە مانگی خاکەلێوەیە. لە هەندێ وڵات هەر بەهۆی بەکارهێنانی ڕۆژژمێری هەتاوی، نەورۆز یەکەم ڕۆژی ساڵە، بەڵام لە وڵاتانی ئاسیای ناوەڕاست و قەفقاز و عێراق و تورکیا و ...تد کە ڕۆژژمێری زایینی کاری پێدەکرێت نەورۆز وەک سەرەتای بەهارە و ڕۆژی یەکەمی ساڵ نییە. هەڵبەت لە کوردستان نەورۆز جیا لەوەی سەرەتای بەهارە جەژنێکی نەتەوەیی و سەرچاوەکەی لە کاوەی ئاسنگەر و زوحاک دەسپێدەکات.

جوگرافیای نەورۆز

ئەو ناوچانەی نەورۆز جەژن دەژمێرن، ئەمڕۆکە لەچەند وڵاتێک پێکهاتووە هەڵبەت ڕێورەسمەکانی نەورۆز لەو وڵاتانە جیاوازە. لەکوردستان بەکردنەوەی ئاگر و چوون بۆ ناو سروشت جەژن دەکەن. لەئێران بەدانانی سفرەی حەوت سین و سەردانکردنی خزمان بەڕێوە دەچێت. لە ئەفغانستان سفرەی حەوت میوە ئامادە دەکەن. جوگرافیای نەورۆز بەناوی نەورۆز یان ناوی نزیک لەو ناوە، ئەمڕۆ لە بەڵقان، قازاخستان، تاتارستان و لە ئاسیای ناوەڕاستی چین (تورکستانی چین)، زەنگبار، سەرانسەری قەفقاز و هەروەها ئەمەریکای باکوور، هیندستان، پاکستان، بەنگلادش، بوتان، نیپاڵ و تبت لەخۆدەگرێت.

لە بەرواری ٢٤ فەوریبێری ٢٠١٠ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە بڕیارێک لە بارەگای ڕێکخراوەکە لە نیۆیۆرک، جەژنی نەورۆزی وەک ڕۆژی نێودەوڵەتی نەورۆز و فەرهەنگی ئاشتی لە جیهاندا بە ڕەسمی ناساند.

سروودی نەورۆز

بە واتایەکیتر نەورۆز لە کوردستان هەڵگری وتەیەکی شۆڕشگێڕانەیە، شۆڕشێک کە بە شۆڕش لە سروشتدا دەسپێدەکات. شۆڕشێک بۆ ڕزگاربوون نەک بۆ وەرگرتنی دەسەڵات یان خۆسەپاندن، بەڵکو بۆ ڕزگاربوون. بۆیە میللەتی کورد هەردەم بە میللەتێکی ڕزگاریخواز و ئاشتیخواز ناویان دەرکردووە.

ئەگەر سەیری سرودی نەورۆز یان شیعری مامۆستا «پیرەمێرد» کە وەک سرودی نەورۆز ناسراوە، دەبینن هەر لە بەشی دووهەمی شیعرەکەدا مانا شۆڕشییەکەی دەسپێدەکات و باس لە خوێنی لاوەکان و جەژنێکی کۆنی کوردان دەکات. هەروەها ئاماژە بە نەورۆز دەدات کە بە یارمەتی وەرگرتن لێی وەها هێزێک دەبەخشێتە گەنجان کە شۆڕش و مردن بە دڵ قبوڵ دەکەن. لە بەشەکەی دواتر باس لە شۆڕشی ئافرەتانی کورد کراوە و کە وەک نموونەیەکی بێ وێنە باسیان دەکان و سینگیان بە قەڵغانی گوللە ناودەبات، لە کۆتاییش دەڵێت نابێت بۆ ئەو شەهیدانەی لە پێناو نیشتمان کوژراون بگرین و بە مردوویان بزانین، چونکە ئەوانە لە دڵی میللەتا دەژین .

ڕێورەسمەکانی نەورۆز

کردنەوەی ئاگر

کردنەوەی ئاگر هەر لە دێرینەوە باو بووە هەڵبەت بە شێوەی جیا. لە ئێران و ئازەربایجان و چەند بەشێک لە ئەفغانستان لەدوا چوارشەممەی ساڵ ئەو ئاگرە دەکرێتەوە و بەسەریدا بازدەدەن. هەندێک ناوچە بەیانی نەورۆز لەسەر بان ئەو ئاگرە دەکەنەوە بەتایبەت ئەو ناوچانەی لەسەر ئایینی زەردەشتین. لە کوردستان لەگەڵ ئاوابوونی خۆر لە دوارۆژی ساڵ دەکرێتەوە و بەدەوری ئەو ئاگرەدا شایی دەگێڕن. کردنەوەی ئاگر نوێخوازییەک بوو کە پاش هاتنی ئیسلام سەری هەڵدا و مەبەست زیندووڕاگرتنی ئاگری ئایینی زەردەشت بوو، بەڵام بەشێوەیەی ئێستای وەک چوارشەممەی سوور کە بەسەر ئاگردا بازدەدەن لە دەقەکانی بەر لە هاتنی ئیسلام ئاماژەی پێنەکراوە. کوردەکانی رۆژهەڵات لە پەیوەندی لەگەڵ بڕوا مێژووییەکان و باوەڕە نەتەوەییەکانی تری ناو ئێران دووجار ئاگر دەکەنەوە، یەکیان شەوی چوارشەممە سوری و ئەویتر دوایین شەوی ساڵ واتە ئێوارەی ٢٠ ئادار

خواردنەکانی نەورۆز

خواردنی تایبەتی نەورۆز لە لای گەلی کورد بە زۆری دۆڵمە و بریانییە کە لە رۆژی یەکەم لە دەرەوە و لەناوسروشتدا دەیخۆن. خواردنێکی تایبەتیتر کە لە ناوچەکانیتر باوە خواردنی «سەمەنی»یە کە لە گەنم دروست دەکرێت و لە سەر سفرە حەوت سینەکەش دادەنرێت. لە چەندین بەش لە ئێران سەوزە پڵاو و ماسی، لە تورکمانستان «نەورۆز بامە«، لە قەزاقستان «ئۆیقی ئاشار»، لە بوخارا جۆرەکانی «سەمبووسە« لە خواردنە باوەکانی رۆژی نەورۆزن.

سەردانکردن

سەردانکردنی خزم و کەس و دۆست و ناسیاو لە زۆربەی وڵاتان باوە، هەروەها چوون بۆ سەر قەبر و یادکردنەوەی ئازیزانی کۆچکردوو یەکێکیتر لە رەسمەکانی نەورۆزە.

هاتنی حاجی فیرۆز

حاجی فیرۆز کەسێکە بە جلی سوور و دەموچاوی رەش کە بە دەفەیەکەوە شەوی بەر لە هاتنی نەورۆز لە ناو خەڵک دەگەڕێت و دەف لێدەدات و گۆرانییەکی دیاریکراو دەڵێت. حاجی فیرۆز شتێکی هاوشێوەی «سانتاکرۆز» یان هەمان «بابانۆئێل»ی ئەورووپییەکانی بەو جیاوازییەی کە بابانۆئێل دێت و دیاری دەبەخشێت و دڵی خەڵک بە تایبەت منداڵان خۆش دەکات، بەڵام حاجی فیرۆز دێت و ئەو پارە و دیاری لە خەڵک دەسێنێت.

پاککردنەوەی ماڵ

پاککردنەوەی ماڵ و شوشتن و خاوێنکردنەوەی هەموو کەلوپەلەکانی ناو ماڵ یەکێک لە رێورەسمەکانە کە لە ناوچەی جیاواز وەک ئێران، تاجیکستان و ئەفغانستان بەڕێوەدەچێت.

گەڕان لە سروشت

لە کوردستان سێ ڕۆژی یەکەمی نەورۆز دەچنە سروشت و بە خواردنی جۆراوجۆر و هەڵپەرکێ و لەبەرکردنی جلی ڕەنگاوڕەنگ و ڕازاوە ڕێز لە هاتنی بەهار و ساڵی نوێی کوردی دەگرن. لە ئێران و بەشی ڕۆژئاوای ئەفغانستان ڕۆژی سێزدەهەم، کە بە سێزدەبەدەر ناسراوە دەچنە پارک و سەیران و دارستانەکان. گرێدانی سەوزە و گوتنی درۆی سینزە لەکارە باوەکانی ئەو ڕێورەسمەیە.

کێبەرکێ وەرزشییەکان

ئەنجامدانی کێبەرکێی وەرزشی کارێکیتر لەو ڕێورەسمانەیە. لە تورکمانستان پیاوان و ژنانی تورکمان، یاری و کێبەرکێ تایبەت وەک سوارکاری (ئەسپسواری)، زۆرانبازی، بازدان بۆ گرتنەوەی دەسرۆکە لە بەرزاییەوە و شەترەنج بەڕێوە دەبەن. ئەنجامدانی شەڕە کەڵەباب و شەڕە شاخی بەرانان لە ڕێورەسمەکانی تری ناوچەی تورکەمەنستانە.

سفرەی حەوت سین

ڕاخستنی سفرەی حەوت سین یان حەوت میوە یەکێکیتر لە ڕێورەسمەکانی نەورۆزە. ئەو سفرەیە جگە لەو حەوت سینەی لەسەریەتی بە قورئان، ئاوێنە و ماسی سوور دەڕازێتەوە کە هەر یەکەو مانایەکی تایبەتی هەیە وەک پیرۆزی، ڕووناکی و ژیان.

نەورۆز لای کوردەکانی زازا

بەشێک لە کوردەکانی کوردستانی تورکیا (زازاکان)، ڕۆژژمێری کوردانی زازا تایبەتە و بە ڕۆژژمێری زایینی ئەمڕۆ دەچێت. (زەینەل ئەرسەلان)یەکێک لە پێشەوایانی زازایە و ئێستا دانیشتووی وڵاتی ئەڵمانیایە، لەبارەی نەورۆزی زازاکانەوە دەڵێت: زازاکان ٢١ی مارس جەژن دەگرن و گرنگییەکەی لەوەدایە کە ئەو ڕۆژە وەک بۆنەیەکی ئایینی جەژن دەگرن و وەک لەدایکبوونی حەزرەتی عەلی بەڕێوەی دەبەن و ناوی جەژنەکە »جما»یە. «زەینەل ئەرسەلان» کە ئەو ڕێورەسمە لە شاری کۆڵن، بە زمانی تورکی سەرپەرشتی دەکات باس لە مانای «جما» و ئەوەی کە لە کوێوە هاتووە دەکات: لەناو زازاکان جما بەمانای ئایینیەکە کە بەشداربووان تیایدا بۆ عیبادەت و پەرستن کۆدەبنەوە. لەو ڕێورەسمەدا هەموو خێزان لەژن و پیاوەوە کۆدەبنەوە و هەموو کات مۆسیقای لەگەڵە، واتە مۆسیقا بەشێکی گرنگی ڕێورەسمی ئایینی زازاکان. لە مەراسمی جمادا ١٢ کەس لە هەڵبژێردراوەکان کە ئافرەتیشی تیا دەبێت، هەر یەکەو شتێکی تایبەت وەک ئاو، خاولی یان مۆمێکان لەدەستە و لە پێشەواکەیان نزیک دەبنەوە، وەک بڵێی شتەکان بەو شێوەیە تەبەروک دەکەن.

نەورۆز لە کوردستان

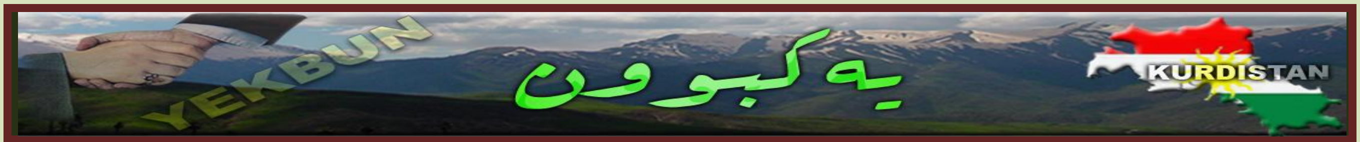

نەورۆز یەکێک لە کۆنترین جەژنەکانە و لە ناو نەتەوەیی کورددا ڕێز و بەهای تایبەتی خۆی هەیە و پاش تێپەڕبوونی چەندەها سەدە تا ئێستاش بە شەوق و زەوقێکی تایبەت بەڕێوە دەچێت. لە چیرۆکی کوردیدا نەورۆز وەک ڕزگاربوونی خەڵکی کورد لەژێر دەستی زاڵمان باسکراوە و بەو هۆیە بەڕێوەبردنی ئەو جەژنە وەم پاڵپشتییەک لە شۆڕشی کورد هەژمار دەکرێت.

نەورۆز لە ئایینی ئێزیدییەکاندا

هەرچەندە ئامارێکی باوەڕپێکراو لە هەشامەتی کوردانی ئێزیدی کە زیاتریان بەزاراوەی کرمانجی قسەدەکەن، بەردەست نییە، بەڵام دەوترێت ٥٠٠ هەزار ئێزیدی لە عێراقدا دەژین، هەروەها بەشێکیتریان لە وڵاتانێک وەک سوریا، تورکیا، ئەرمەنستان و گورجستان و تەنانەت ئێرانیش هەن.

ئێزیدییەکان باوەڕیان بە فریشتەیەکە بەناوی «مەلیک تاووس» کە چاودێری ژیانیان لەسەر زەوی دەکات و هەندێ کات لە ئاسمانەوە دێتە سەر زەوی. لە بارەی سەرچاوەی ئێزیدییەکان بیروباوەڕی جیاواز هەیە. هەندێک بەهۆی ناوییانەوە پەیوەستیان دەکەن بەیەزیدی کوڕی موعاوییە. هەندێک دەڵێن کە بنچینە و ڕەگیان لە یەزد (شارێک لە ئێران) بووە و پەیوەندی بە ئێزیدی زەردەشتییەوە هەیە و بەو شێوەیە ئەوان مێژوو و بنچینەی زەردەشتیان هەیە. هەندێک ئێزیدی یەکێک لە کۆنترین دینەکانی بابل و سۆمەرییەکان دەزانن و هەندێجار وەک شەیتان پەرستیش ناونراون.

دکتۆر «خەلیل جوندی ڕەشو»، مامۆستا لە زانکۆی «گوتینگن»ی ئەڵمانیا کە خۆی لە شێخەکانی ئێزیدییە، لەبارەی جەژنی ساڵی تازەی ئێزیدییەکان دەڵێت: جەژنی چوارشەممە سوور لە ڕاستیدا جەژنی سەرەتای ساڵە کە لەناو میللەتیتر بە نەورۆز ناودەبردرێت، بەڵام ئێزیدییەکان ئەو جەژنە بە جەژنی سەری ساڵ و چوارشەممەسوور ناودەبەن. ئەو جەژنە لە شەوی یەکەم چوارشەممەی مانگی نیسان کە ئێزیدییەکان پێی دەڵێن «نیسان» بەڕێوەدەچێت.

ئێزیدییەکان باوەڕیان وایە لەو ڕۆژەدا فریشتەیەک کە ئەوان «مەلیک تاووس»ی پێدەڵێن لە ئاسمانەوە دێتە سەر زەوی و لەگەڵ خۆی خێر و بەرەکەت دەهێنێت، بۆیە هەندێجار وەک جەژنی مەلیک تاووسیش ناوی دەبەن. جەژنی چوارشەممەسوور کە چەند حەوتوو پاش نەورۆز بەڕێوەدەچێت هەندێ ڕێوڕەسمی تایبەتی خۆی هەیە، کە لەگەڵ ڕێورەسمەکانی نەورۆز لە وڵاتانیتر جیاوازە. یەکێک لە جیاوازییەکان ئەوەیە کە لەو مانگەدا هاوسەرگیری بۆ ئێزیدییەکان قەدەغەیە، چونکە دەڵێن مانگی نیسان کە بە »بوک هیوانە« ناوی دەبەن بووکی هەموو مانگەکان یان بووکی ساڵە و پیرۆزە.

لەو مانگە کەس بۆی نییە زەوی هەڵقەنێت بەو هۆیەی لەو مانگەدا هەموو گیاکان و دار و گوڵ لە زەوییەوە دەردەکەون و پەیدا دەبن.

ڕێورەسمێکیتر ئەوەیە کە هێلکە ڕەنگ دەکەن، چونکە هێلکە لە شێوەی زەوی دەکات و ڕەنگکردنەکەی بەو مانایەیە کە حەزیان لێیە زەوی بەو ڕەنگانە بکات و هۆکاری سەرسەوزی دەشت بێت.

ڕەسمێکی سەرنجڕاکێشیتر ئەوەیە کە ئێزیدییەکان بەرەبەیانی ساڵی نوێ دەچنە دەشت و چیا و دەست و دەموچاویان بە شەونمی سەر گیاکان مەسح دەکەن، بڕوایان وایە ئەگەر کەسێک نەخۆش بێت بەو کارە شفای بۆ دێت.

ئارد لە جەژنی سەری ساڵی ئێزیدییەکان ڕۆڵێکی گرنگی هەیە. ئەوان لە شەوی جەژن دەچنە دەشت و بەو ئاردەی لەگەڵ خۆیان بردوویانە هەویر دەکەن. دواتر دەستە گوڵێک لە ناوەندی ئەو هەویرە دەخەن و لەسەر ماڵەکانیان هەڵیدەواسن، وەک ئەوەی بڵێی بەهار هاتووەتە ماڵیان. جگە لەوە ژنان نانێک بە ناوی «سەوک» دروست دەکەن و وەک خێرات دەیبەنە سەر قەبران. ئێزیدییەکان وەک کوردانی زازا ڕێورەسمێکیان هەیە کە پێی دەڵێن «تەواف» یان «جما».

یەکەم تەواف لە گوندێکی ئێزیدی بە ناوی «باشیک و بەخرانە« لە ڕۆژی هەینی پاش چوارشەممەسوور دەست پێدەکات و دواتر لە هەموو گوندەکانی ئێزیدی بەڕێوەدەچێت. هەر تەوافێک فریشتەیەکی هەیە کە تەنیا تایبەتە بە ئێزیدییەکان. ئەو تەوافە تا کۆتایی مانگە شەشی زایینی کە ئێزیدییەکان «حوزەیرانی» پێدەڵێن درێژەی هەیە و ئەوە نیشانە نەورۆز لەناو ئێزیدییەکانە.

ئێزیدییەکان لە هەر وەرزێکی ساڵ جەژنێکیان هەیە، بەڵام تایبەتمەندی جەژنی سەری ساڵ ئەوەیە کە پاش ١٣ ڕۆژ دووبارە جەژن دەگرنەوە.

سەرچاوە : ماڵپەڕی بازار پریس نێت / ڕێکەوتی : ١٧ی مارچی ٢٠١٣

بنەما ئوستوورەییەکانی نەورۆز

گوڵاڵە کەمانگەر

نەورۆز جێژنێکی گشتگیرە کە لە سەرتاسەری ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و هەروەها لە ڕۆژهەڵاتی دوور و ئۆرووپا و شوێنەکانی دیکەی دنیادا بە شێوەگەلی جۆراوجۆر بەڵام لە سەر یەک ئەسڵ و یەک بنەما بەڕێوە چووە، ئەو ئەسڵەش تایبەتمەندییەکانی ژیانی وەرزێڕییە. هاتنی بەهار و زیندووبوونەوەی سرووشت و سەرلەنوێ شین بوونەوەی گیا و ڕوەک لە زەوی و سەرسووڕمانی مرۆڤی سەرەتایی لەو گۆڕانە کوتوپڕە هۆکاری سەرەکیی هەموو جێژن و سرووت و ئوستوورەکانی پێوەندیدار بە بەهارەوەیە کە لە کوردوستان و ئێراندا بە ناوی نەورۆز ناودێر کراوە.

چەند ئوستوورەی سەرەکی لە ژیانی گشتیی مرۆڤدا ڕۆڵی جیدی و بەرچاو دەبینن کە یەکێک لەوانە پێوەندی بە نەورۆزەوە هەیە و بە ناوی ئوستوورەی زاوزێ یان ئوستوورەی خودایەکی کوژراو دەناسرێ. بەپێی ئەم ئوستوورەیە کە لێرەدا زۆر بە کورتی ئاماژەیەکی پێدەکەم، ژن-خودایەک (کە لە هەر فەرهەنگێکدا ناوێکی هەیە بۆ نموونە لە بابلدا ئیشتاروت یان هەمان عەشتارە و لە ئێراندا ئاناهیتا و لە ئاناتۆلیدا سیبەل و...) گرفتاری عەشقی خودایەکی نێر دەبێ، بەڵام ئەو خودایە دەکوژرێ و دەکەوێتە دنیای ژێر خاک کە دنیای مردووەکانە، ژن-خودا بۆ هێنانەوەی خۆشەویستەکەی سەفەری دنیای مردووەکان دەکات و خۆشەویستەکەی لەگەڵ خۆی دێنێتەوە. ئەوە توخمی سەرەکی و ناوکی ئوستوورەکەیە کە لە هەر گێڕانەوەیەکدا هێندێ لقوپۆپی پێ زیاد کراوە و لە ڕواڵەتی چیرۆکێکی دڵداریی خودایاندا خۆی دەنوێنێ.

لە شرۆڤەی ئەم ئوستوورەیەدا و بۆ گەڕاندنەوەی بە زمانی واقێعەکانی سرووشت، دەبێ شوێنی ڕاستەقینەی هەر کارەکتێرێک بدۆزینەوە و بزانین ئەوەی لە زمانی ئوستوورەدا وەکوو خودایەک ناسێندراوە لە دنیای واقێعدا چییە.

مرۆڤی سەرەتایی سەرەڕای ئەوەی کە بۆ هەموو بوونەوەرەکانی دنیا ژیانێکی هاوشێوەی ژیانی مرۆڤی لە مێشکی خۆیدا وێنا کردووە، بە هۆی نەبوونی زانست، بۆ شرۆڤەی هەر ڕووداوێکی سرووشتی کە لە لۆژیکی ئەودا ناگونجێ، بە مەبەستی پاساوهێنانەوە بۆ ئەو ڕووداوە، ئوستوورەیەک دەخوڵقێنێ. لە بارەی شینبوونی گیا لە بەهاریشدا وەها شتێک ڕوو دەدات واتە هەم خودی ئەو گیایە کە شین دەبێ لە باوەڕی ئەودا خاوەنی ژیانێکی مرۆییە و هەم ئەو هێزە کە دەبێتە هۆی ئەو ڕووداوە هێزێکی هاوچەشنی

هێزی مرۆییە. لەم بەراوردەدا ئەو خودایەی دەکوژرێت و رادەستی دنیای مردووەکان دەبێ نوێنەری تووی گیایە کاتێک دەیچێنن و هاتنەوەی بۆ ژیانیش هەمان شینبوونیەتی، بۆ مرۆڤێک کە خاوەنی ژیانی وەرزێڕییە ئەو رووداوە رووداوێکی زۆر گرینگە، رووداوێک کە لە باوەڕی ئەودا بەستراوی خواستی خودایان و رازیبوونی ئەوان بەتایبەت ئەو ژن-خودایەیە کە کاری شینبوونی گیا لە ئەستۆی ئەودایە، هەر بۆیە ساڵانە رێورچەیەک (ئایینێک) بەڕێوە دەبات کە لە رەوتی ئەو رێورچەدا رێز لە خودایانی گیایی و ژن-خودای زاوزێ دەگیردرێت و دیاریی جۆراوجۆریان پێشکەش دەکرێت. لەم سرووتەدا بە لاساییکردن لە شینگێڕان بۆ خودای مردوو، سەرەتا ماتەمێک بەڕێوە دەچێت، پاشان بە بۆنەی هاتنەوەی ئەوەوە شادی و جێژن و سەما و خۆشییە، کە ئەو جێژن و خۆشییە هەر ئەوەیە کە ئەمڕۆ لە کوردستان و زۆر شوێنی دیکەدا ئاسەواری ماوەتەوە و بووە بە جێژنێکی نەتەوەیی و پێی دەگوترێ نەورۆز. نەورۆزی ئەمڕۆ دیارە زۆر شتی گۆڕاوە، زۆر شتی پێ زیاد کراوە و هێندێ شتیشی لێ کەم کراوە، بۆ نموونە ئەمڕۆ شینگێڕان بۆ خودای کوژراو نابینین بەڵام کاتێ بزانین کە سووگی سیاوەش لە ئێراندا راست لە دواهەمین رۆژانی زستاندا بەڕێوە چووە، بۆمان دەدەکەوێت کە بەڵێ نەورۆز جێژنی پاش سووگی سیاوەشە و بە لەبەرچاوگرتنی هەموو لێکچوونەکانی نەورۆز و جێژنەکانی هاوشێوەی لە هەموو دنیادا دڵنیا دەبین کە نەورۆزیش لەسەر هەمان بنەمایە کە باس کرا و پێوەندی بە ژیانی وەرزێڕیی مرۆڤەوە هەیە.

لێرەدا پاش ئەم روونکردنەوەیە کە سەبارەت بە سەرچاوەی ئوستوورەیی نەورۆز پێویست بوو، ئێستا دەپەرژێمە سەر هێندێک لە خاڵە گرینگ و بەرچاوەکانی ئەو نەورۆزەی کە ئەمڕۆ لە کوردستان و لە ئێراندا بەڕێوە دەچێ و ئەو خاڵگەلەی کە هەموویان بە جۆرێک بەستراوی یەکن و پێوەندییان بە ئوستوورەکەوە هەیە، دەخەمە بەرباس.

رۆیشتن بۆ سەر قەبران و سەردانی مردووەکان: رۆیشتن بۆ سەر قەبران لە پێوەندی لەگەڵ هەمان ئوستوورە و هەمان ئایینیدا کە باس کرا مانای قووڵی دەردەکەوێ، تەرمی خودای کوژراو لە رەوتی سرووتەکەدا تا گۆڕستان رەوانە دەکرێت و لەوێدا ئەوانەی مردوویان مردووە چاوەڕوانی ئەوە دەبن کە هاوکات لەگەڵ هاتنەوەی خودای مردوو لە جێژنی نەورۆزدا، رەوانی مردووەکانی ئەوانیش سەردانی ماڵەکان و بنەماڵەکانیان بکەن. ئەو کارە واتە سەردانی قەبرستانەکان رۆژی پێش لە نەورۆز ئەنجام دراوە، بەڵام دواتر لە ژێر کاریگەریی نەریتی ئیسلامی و عەرەبیدا ئەو رۆژە گۆڕاوە بە پێنجشەمە کە رۆژێکی پیرۆزە بۆ موسڵمانان و ناوی دواهەمین پێنجشەمەی ساڵی لەسەر نراوە. پێداگری لەسەر پاک و خاوێنیی گشتی پێش لە نەورۆزیش پێوەندی بە هەمان باوەڕەوە هەیە، ئەو باوەڕەی کە دەڵێ رەوانی مردووەکان رۆژی نەورۆز دەگەڕێنەوە و سەردانی ماڵەکانیان دەکەن.

ئاگری نەورۆز: ئاگری نەورۆز کە ئێستا تەنیا لە ناو کوردان و هەروەها زەردەشتییەکانی یەزد و کرماندا ماوە، لە ئەسڵدا لەسەر بانی ماڵەکان دەکرایەوە و خەڵکان دوای گەڕانەوە لە سەر قەبران ئێوارەی شەوی نەورۆز، هەرکام و لە سەر بانی ماڵی خۆیاندا ئاگرێکیان دەکردەوە (زەردەشتییەکان ئێستاش هەر بەو شێوە ئاگری نەورۆز دەکەنەوە)، ئەو ئاگرەش بە مەبەستی روونکردنی رێگای رەوانی مردووەکان بوو کە لە ئایینی زەردەشتدا پێیان دەڵێن فەرەوشی مردووەکان.

ئەو ئاگرەیان دەکردەوە تا فەرەوشییەکان لە کاتی هاتنەوەدا رێگا هەڵە نەکەن. بەڵام دەتوانین بڵێین ئاگرکردنەوە مەبەستێکی دیکەشی لە پشت بووە کە بریتی بووە لە بەهێزکردنی تینی خۆر، لە درێژەی زستاندا هەر جێژنێک بەڕێوە دەچێت ئاگرکردنەوەی لە گەڵدایە، ئەو شێوە ئاگرکردنەوە پاڵی داوەتە بەر جۆرێک لە جادوو بە ناوی جادووی هۆمیۆپاتیک کە بەپێی ئەوە لە دیاردەکانی سرووشت لاسایی دەکرێتەوە و مەبەست لەو کارەش بەهێزکردن و یارمەتیدانی ئەوانە، ئاگری سوورییش کە پێنج رۆژ پێش لە نەورۆز کراوەتەوە هەر بۆ ئەو مەبەستە بووە، واتە بەهێزترکردنی گەرما و ئاگری خۆر، ئاگری سوورییش

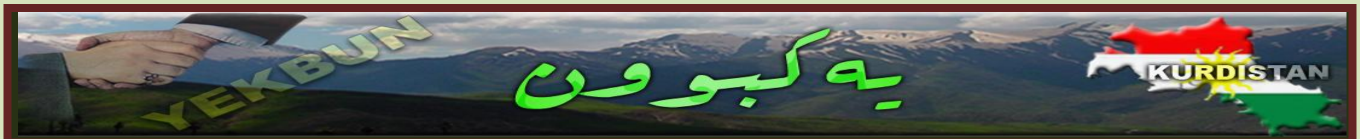

هەروەک دواهەمین پێنجشەمەی ساڵ، لە ژێر کاریگەریی فەرهەنگی عەرەبدا کە رۆژی چوارشەمە بە نگریس دەزانن گۆڕا بە چوارشەممەسووری کە دیارە لە ناو کورداندا شتێکی تازەیە و پێشتر نەبووە. ئەوەی کە نارەسەنبوونی چوارشەممەسووری دەسەلمێنێ جیاوازیی شێوەی دابەشکردنی رۆژەکانە، لە فەرهەنگی کۆنی فەلاتی ئێراندا بە پێچەوانەی فەرهەنگی عیبری و سامی حەوتوو واتە دابەشکردن بە سەر حەوت رۆژدا بوونی نیە، بەڵکوو هەرکام لە رۆژەکانی مانگ ناوێکی تایبەتی هەیە و بەو ناوە پێناسە دەکرێ نە بە ناوی شەممە و یەکشەمە، لە رۆژژمێری کۆنی ئەم ناوچەیەدا بۆ نموونە رۆژی یەکەمی هەر مانگێک هۆرموزە (کە هەمان خۆرە) رۆژی شازدەهەم مێهر، رۆژی بیست و چوارم دین و...هتد.

سفرەی نەورۆزی: سفرەی نەورۆزی، سفرەیەکە کە هەر نەتەوەیەک خۆراکە باوەکانی لە سەر دادەنێ، لە ئێراندا حەوت خۆراک کە ناوەکەی بە «س» دەست پێبکات لە سەری دادەنێن و پێی دەڵێن حەوت سین، دیارە ئەوە شتێکی بێ بنەمایە چوونکە نە رەقەمی حەوت بۆ خەڵکی ئەم ناوچەیە پیرۆزی هەبووە و نە مرۆڤی کۆن ئەم نەریتانەی بە مەبەستی کایەی زمانی پێکهێناوە، هەموو نەریتە کۆنەکان لە بیچمی رەسەنی خۆیاندا پێوەندی راستەوخۆیان بووە لەگەڵ ئایینەکان کە ئەوانیش بەستراوی شێوەی ژیانیان بوون. سفرەی نەورۆزی لە هێندێ شوێندا بریتی بووە لە رواندنی دوازدە جۆر (بە نوێنەرایەتی لە داوزدە مانگی ساڵ) لە دانە سەرەکی و گرینگەکانی ژیانی مرۆڤ کە خۆراکە ئەسڵییەکانی ئەو پێکدێنن وەک گەنم و جۆ و نیسک و گەنمەشامی و... هتد.

مەبەست لەو کارە پیت بەخشین و بەرەکەت خواستن لە خودایانە و ئاواتەخوازی بۆ باشتربوونی خەلەوخەرمان لەو ساڵەدایە. بەڵام بە لەبەرچاوگرتنی نەریتەکانی دیکەی نەورۆز وەک ئاگری نەورۆز و سەر قەبران رۆیشتن، خوێندنەوەیەکی دیکەش بۆ ئەو سفرەیە دەتوانێ هەبێ، بەپێی ئەم خوێندنەوە فەروەشی مردووەکان کە لە سەری ساڵدا دەگەرێنەوە و سەردانی ماڵەکانیان دەکەن پێویستیان بە خواردنێکی تایبەت هەیە، ئەو سفرە و ئەو خواردنانەی سەری، لەوانەیە لە بنەمادا بۆ فەروەشی مردووەکان دانرا بن و دواتر تەفسیر و شرۆڤەی دیکەیان گرتبێتە خۆ. پاشماوەی ئاشنای باوەڕی خۆراک هێنان بۆ مردوو لە ئێستادا، هەمان نەریتی دانانی شیرینی و خورما و حەڵوا لە کاتی سەرەخۆشی و بەجێهێشتنی لەسەر گۆڕی مردووە. لە ناو خەڵکی ئێراندا هەڵکردنی رووناکی و دانانی خۆراک لەسەر گۆڕی مردوو ئێستاش زۆر باوە و لە گۆڕستانەکاندا دەبیندرێ.

رێزگرتن لە رۆژی سێزدەی نەورۆز: رۆژی سێزدەی نەورۆز کە بە سێزدەبەدەر دەناسرێ ئەو رۆژەیە کە خەڵک بەگشتی لە ماڵ دەچنە دەرەوە و تا ئێوارە لە داوێنی دەشت و چیادان، لە ئێراندا خەڵک دەڵێن سێزدە نگریسە و لەو رۆژەدا بۆ دەرکردنی نگریسی ئەو رۆژە دەبێ بچنە دەرەوە، بەڵام نگریسبوونی سێزدە لە فەرهەنگی رۆژئاواوە هاتووە و شتێکی رەسەن لە ناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەراستدا نیە، هەروەک لە سەرەوە ئاماژەم پێکرد لە ساڵژمێری ئاڤێستاییدا هەر رۆژێک ناوی تایبەت بە خۆی هەیە، هێندێ لە رۆژەکانیش ناوی مانگەکانیان لە سەرە بۆ نموونە رۆژی دووهەمی هەر مانگێک ناوی بەهمەنە و سێهەمی مانگ ئوردیبەهەشت و شەشەمی مانگ خورداد و... هتد. ناوی دوازدەمانگی ساڵ هەرکام نوێنەرێکیشیان لە سی رۆژەی مانگدا هەیە، لەو رۆژانەدا کە ناوی رۆژ و ناوی مانگ یەکێکن جێژنی تایبەت بەرێوە دەچێت کە بە ناوی هەمان رۆژەوە دەناسرێت (ناوی مانگەکانی ساڵ ناوی ئیزەدەکانن هەر بۆیە ئەو جێژنانە تایبەت بە رێزگرتن لەو ئیزەدانەیە) بۆ نموونە لە مانگی مێهردا رۆژی شازدە کە مێهر رۆژی پێدەگوتری، رۆژی جێژنی مێهرەگانە، هێندێک لەم ئیزەدانە بە هۆی گرینگبوونی رۆڵیان لە ژیانی مرۆڤدا لە دەرەوەی رۆژەکەی خۆیان لە مانگەکانی دیکەشدا جێژنیان بۆ بەریوە دچێ لەوانە یەکێکیان ئیزەدی ئاگر و خۆر واتە مێهر و ئەوی دی ئیزەدی ئاو واتە تیشتەر یان هەمان تیر کە رۆژی سێزدەی هەر مانگێک بە ناوی ئەو ئیزدەیە. لە ئیزەدی تیشتەر هەم لە رۆژەکەی خۆیدا کە سێزدەی مانگی چوارە و بە ناو جێژنی ئاوریزگان دەناسرێ، رێز دەگیردرێ و هەم لە رۆژانی سێزدەی سێ مانگەی بەهار. مەبەست لەوەش پەسنی ئیزەدی ئاو (تیشتەر) بۆ زیادکردنی ئاو لە وەرزی گەرمادایە (کە ئەمەش جۆرێک لە جادووی هۆمیۆپاتیک دێتە ئەژمار). ئەو جێژنەی کە لە رۆژی سێزدەی نەورۆزدا بەرێوە دەچێ، جێژن بۆ تیشتەرە و هەمیشە لە کەناری رووبار و ئاودا بەرێوە دەچێ.

بەگشتی ئەوەی سەبارەت بە نەورۆز لە باری ئوستوورەییەوە زەق و بەرچاوە خودی بەهار و سرووشتە نەک هیچ مانایەکی دیکە، بەڵام تایبەتمەندیی مێشک و هزری مرۆڤ ئەوەیە کە لە رەوتی مێژوودا لەسەر بنەمای سادەترین یاساکانی سرووشت تێکچڕژاوترین سرووتەکان و ماناکان بۆ خۆی دەخوڵقێنێت و کۆی ئەوانە بۆ هەر نەتەوەیەک دەبێت بەو شتەی کە بە ناوی شووناسی نەتەوەیی دەیناسین.

سەرچاوە : ماڵپەڕی کوردستان میدیا / رێکەوتی : ٦ی ئاوریلی ٢٩١٢

بڵێسەی ئاگری نەورۆز

مێژوویەک لە جوانی و عەشقەکەی ئەدیبانی کورد

ئا: ڕێبین حەسەن

لە پێش مادەکانیش بە گەلێک سەدە نەورۆز لە نێو کورد و ئاری نەژادەکاندا باو بووە، بەڵام ئەوەی بە دێرێک باسی کرد بێ هی سەردەمی ماد و هخامنشی و پارت و ساسانیەکانیە، نەورۆز جەژنی ڕاستەقینەی کوردە، جەژنێکی پیرۆزە، چونکە بەر یەکەم ڕۆژی بەهار و ساڵی نوێ دەکەوێت.

تایبەتمەندی نەورۆز

نەورۆزی سلێمانی تایبەتمەندی خۆی هەیە و لە ۲۱ / ۳ / ۱۹۴۸ لە کارێزی شێخ مەحمود جەژنی نەورۆز کراوەتەوە و ۶ تا ۷ هەزار کەس بەشداریان کردووە و ئەمەش بە گەورەترین یادی نەورۆز دادەنرێت، بەپێی سەرچاوە مێژوویەکان دەستووری نەرورۆز وا بووە کە یەکەم شەو ئاگری تێداکراوەتەوە، ئەم دەستوورە لە (بەین النهرین) دا لە دەوری عەباسیەکاندا بەڕوونی هەبووە و ئەم ئاگر کردنەوەیەش بە (چوار شەممەی سوور) بە ناوبانگ بووە.

عەللادین سوجادی و ڕۆژی نوێ

مامۆستا عەلادین سوجادی پێی وایە، چەژنی نەورۆز ڕۆژێکی کۆنی تەئریخە و بێجگە لەو ئاشنایەتیەی کە لەگەڵ کوردا هەیەتی، چەندین سەرگوشتەی هەیە لەوانەش مامۆستا عەلادین دەڵێت : جەمشید، پادشای چوارەمی پیشدادی لە پێشا ناوی " جەم " بوو، جەم لە زمانی کۆندا بەمانای پادشای گەورە و بەدەسەڵاتە، ڕۆژێک لەکاتی گەڕانیدا کە سەیری دونیای ئەکرد گەیشتە ئازەربایجان فەرمانیدا تەختێکی (مرصعیان) لە شوێنێکی بەرزی ڕووەوە و ڕۆژهەڵات دابنرێت، خۆشی تاجێکی مرصعی لەسەر کرد و لەسەر تەختەکە دانیشت لەپێش هەتاو کەوتنا، کە ڕۆژهەڵات، تیشکی ڕۆژەکە دای لەتاجەکە و تەختەکە شەوقێکی تری خستە ئەو ناوە ، خەڵکەکە ئەو ڕۆژەیان بە ڕۆژێکی ڕووناکتر هاتە پێش چاو وتیان ئەمە ڕۆژێکی تازەیە.

پیرەمێرد، سیمبولەکەی نەورۆز

ڕۆژنامەی ژین لە ژمارە ۱۳۳۷ی ۲۱ / ۳ / ۱۹۵۷ بۆ یادی نەورۆزی ئەو ساڵە دەربارەی پیرەمێری نەمر نووسیویەتی " هەموو ئەیزانین و لەبیرمانە کە پیرەمێرد تا مابوو هەموو ساڵێک تەنیا چەند ساڵێکی لێ دەرچێت چۆن بۆ ئەم ڕۆژە پیرۆزە ئاهەنگێی گشتی ئەگێڕا، کاتێک کە شەوی نەرورۆز دەهات لەسەر گردی مامەیارە بارن بوایە یا نا، پیرەمێرد ئاگرەکەی دەکردە و لەگەڵ دەستەی لاواندا لەسەر ئەو گردە بەدەوری ئاگرەکەدا دەخولایەوە و شایی و

بەزمیان دەگێرا، بۆ بەیانیەکەشی سەیران نەورۆزیان دەکرد و ئەگەر باران بوایە هەندێک ساڵ سەیەرانەکەیان دەخستە ڕۆژێکی تر و سەیرانێکی گشتیان دەکرد، هەر لەوێدا و لە بەردەم گردەکەدا لەلای کاریزەکە ژن وپیاو، پیرو گەنج هەمووان تا ئێوارە بەسەیران هەڵپەرکێ کاتێکی خۆشیان تا ئێوارە دەبردە سەر".

مەعروف خەزنەدار و ئەفسانەی ئەژدەهاک

مامۆستا مەعروف خەزنەداریش ڕوونیکردۆتەوە " نەورۆزی کورد ئەفسانەکەی ئەژدەهاک و کاوەی ئاسنگەر خوڵقاندویانە و ئەو ئەفسانەیەش لە گەڵ ئاوات و ئامانجی هەموو کاتێکی نەتەوەی کورد ڕێکدەکەوێت تەنانەت بۆ ئێستای کورد"،مامۆستا پێشیوایە : گرنگی نەورۆز بۆ کورد لەوەدایە کە لەلایەک نەورۆز مانای ڕزگاربوونی کوردستانە لەدەستی تەنگ و چەڵەمەی ڕەش. ئەم نەورۆزەش بەهارمان بۆ دێنێت و لەلایەکی تریشەوە ئەفسانەی ئەژدەهاکی بۆمان پاراستووە، کە هەزاران ڕاستی ئەهێنێ بۆ ئاهیمە، چونکە ڕاستیمان بۆ دائەمەزرێنێت.

شاکر فەتاح... نەورۆز و ژیاندنەوەی کوردستان

شاکرفەتاحیش لە وەسفی نەوۆزدا باسی لەوە دەکات، نەورۆز جەژنی ڕاستەقینەی کوردە و لەم ڕۆژەدا هەموو کوردستان لەزەبرو زەنگی زستان ڕزگاری دەبێ و ئەکەوێتە ناو بەهەشتی بەهارەوە، کە ژیانێکی گیانلەبەر و گژ وگیا سەر لەنوێ تازە ئەبێتەوە.

نەورۆز، جەژنە دێرینەکەی کورد

گۆڤاری نەورۆز کە ژمارەی یەکەمی لە ساڵی ١٩٥٩ دەرچووە مێژووی نەورۆزی بە دێرێن وەسفکردووە و ئەوە هاتووە " وەک لە چیرۆکی مەم و زینی ئەحمەدی خانی دەر ئەکەوێ، نەتەوەی کورد ٦٠٠ ساڵ لەمەوبەر بەجوانترین شێوە جەژنی نەورۆز کردۆتەوە و لە جەژنی نەورۆزدا ٧ شە و ٧ ڕۆژ خەڵک هەمووی دەچوون بۆ دەشت و دەر و ئەو ماوەیەش لەوێ ماونەتەوە، هەروەک کاتەکانیان لەوێد ا بە تیر و ئەندازی و هەڵپەرکێ بەسەر بردووە ".

پاڵەوانیەتیەکەی بێکەس لە نەورۆزدا !

لەباسی نەرووۆزدا لەچەند سەرچاوەیەکدا ئاماژە بەناوی شاعیری نیشتیمان پەروەری کورد فایەق بێکەس دراوە و هاوشانی پیرەمێر ناوی هاتووە، لە ژمارە ای گۆڤاری ڕۆژی نوێی ساڵی ١٩٦٠ هاتووە " لەساڵی ١٩٤٥ لەلایەن مامۆستا پیرەمێردەوە دەستەیەک لە لاوانی دڵسۆزی کورد جەژنی نەورۆزیان لەبەر گردەکەی مامەیارەدا کرد، یەکێک لەمیوانەکان ئەدمونس بوو، هەروەها مامۆستا بێکەسی نەمریش لەو ڕۆژەدا هۆنراوەیەکی ئەوتۆ و نایابی گەرم و گوڕی پێشکەشکرد "، کە ئەویش هۆنراوەی ٢٧ ساڵە ڕەنجبەری تۆم کە لەسەرەتاکەی ئەڵێ:

بیست و حەوت ساڵە ڕەنجبەری تۆم

بەنان و ئاو جلو بەرگی خۆم ..... هتد

لە کاتی خوێندنەوەی هۆنراوەکەیدا مامۆستا بێکەسی نەمر پەنجەی درێژ کرد بۆ ئەدمونس کە نوێنەری ئیمپریالیزمی ئینگلیز بوو... بەوە ئازایەتیەکی گەورە بۆ بێکەس درایە قەڵەم.

مەشخەڵی نەورۆز لە سلێمانی

هەمان گۆڤار ئەوەشی خستۆتە ڕوو،" لای نیشتیمانپەروەرەکانی شاری سلێمانی لەساڵی ١٩٤٦ بۆ یەکەم جار ئاهەنگێکی گەورەیان بەبۆنەی نەورۆزەوە کرد، ئاهەنگەکەش لە قوتابخانەی شۆڕشی ناوەندی کرا، ئاهەنگێک بوو جوان و ڕێک وپێک، لەو ئاهەنگەدا هەر میوانێک ئەهات چڵێک نێرگزی دادەنا و لەلایەن بێکەس و مامۆستا (ا.ب هەوری هۆنراوە خوێنرایەوە، دوای ئەوەی کە ئێوارە هات و دنیا بەرگی تاریکی پۆشی نزیکەی ٣٠٠ لاو هەریەکە و مەشخەڵێکی داگیرساند و دەستیان کر بەگەڕان بەناو شاردأ، وە بانگیان ئەکرد " بژی کوردستان ، بژی کورد و کوردستان".

هۆنراوە بەناوبانگەکەی پیرەمێرد

بێگومان بۆ نەورۆز شاعیرانی کورد بەڕێگەی جیاواز گوزراشتیان لێکردووە و پیرەمێردی نەمر بەوهۆنراوەیە بەناوبانگە کە دەڵێت :

ئەم ڕۆژی ساڵی تازەیە نەورۆزە هاتەوە
جەژنێکی کۆنی کوردە بەخۆشی و بەهاتەوە
چەند ساڵ بوو گوڵی هیوای ئێمە پێ پەست بوو تاکو پار
هەر خوێنی لاوەکان بوو بە گوڵی ئاڵی نەوبەهار
ئەو ڕەنگە سوورە بوو کە لە ئاسۆی بڵندی کورد
موژدەی بەیانی بۆ گەلی دوور و نزیک ئەبرد
نەورۆز بوو ئاگرێکی وەهای خستە جەرگەوە
لاوان بە عیشق ئەچوون بەرەو پیری مەرگەوە
ئەوا ڕۆژهەڵات لەبەندەنی بەرزی وڵاتەوە
هەر خوێنی شەهیدە ڕەنگی شەفەق شەو ئەداتەوە
تا ئێستا ڕووینەداوە لە تەئریخی میللەتا
قەڵغانی گوللە لەسنگی کچان بێ لەهەڵمەتا
پێی ناوێ بۆ شەهیدی وەتەن شیوەن و گرین
نامرن ئەوانە وا لەدڵی میللەتا ئەژین
ئێستا ئۆخەی ئاسمانێکە و هەتاوی
گیایە گوڵ و مەلە و خورپەی جەماوەری
چی خۆشترە لەوەی تەبیعەت جوان بێ ؟
ماوەی سەرنج پانایی گشت ئاسمان بێ ؟
گیانی سەربەست، باڵداری ڕێی هیوا بڕ
بەرز بێتەوە بە پەڵەی هەور بدا گڕ
بفڕێ بڕوا بۆ کوردستانی ئاوات

ماندوو نەبێ، هەر بڕوات و هەر بڕوات
هەتا ئەگاتە لوتکەی شاخی سەربەست
پێ زنجیری گەل ئەبینێ و ئەبێ مەست

مامۆستا گۆران و نەورۆز

هەروەها مامۆستا عەبدوڵا گۆرانیش بۆ نەورۆز وتویەتی :

ئەو نەورۆزەی کە هەزاران بەهارە
لەدێی کوردا گڕی ئاگری دیارە
باو باپیرمان هەتا ئەڕۆن پشتا و پشت
لەم ئاگرەیان دەورە داوە چین بە چین گشت

وەفایی، یارەکەی نەورۆز

وەفایش بەجوانی لە وەسفی نەورۆزدا نوسیویەتی :
نەسیمی نەورۆزی شەمیمی عەبهەری هێنا
بەریدی عاشقان دیسان پەیامی دولبەری هێنا
نەوبەهارەکەی نالی و عیشقی نەورۆز

نالی شاعیی ناوداری کورد و ناوچەی بابانیش دەڵێت:

تەشریفی (نەو بەهارە) کە عالەم دەکا نوێ
دڵ چونکە میسلی خونچەیە بۆیە دەپشکوێ
تیپی شکۆفە خەیمەی داوە لە هەر تەرەف
پاشاهی (نەو بەهارە) هەڵداوە بە هۆر دوێ

* بەسود وەرگرتن لە کتێبی (دیاری نەورۆز لە پەخشانی کوردیدا)، کۆکردنەوەی د. عومەر پەتی.

٢٠ی مارچی ٢٠١١

بەهار و نەورۆز جێژنی سرووشتی پێدەشتەکانی زاگرۆس!

ئاریتما موحەممەدی

مادەکان لە وەرزی بەهاردا سەرکەوتنی مەزنیان بەدەست هێنا و بەهار و نەورۆزیان وەک هێمای رۆژێکی نوێ پێناسە کرد و ئیتر لەو کاتەوە بەبەردەوام بەهار و نەورۆزیان جێژن گرتووە. ئاریتما موحەممەدی

نەورۆز گرینگترین و مێژووییترین جێژنی نەتەوەیی و پڕ بایەخی کورد لە مێژووی کوردستان و ناوچەکە و زاگرۆسدا بووە، نەورۆز لە گەڵ ئەوەدا کە شنەی شەماڵ و وەرزی گەرمی و گەشت و سەیران لەگەڵ خۆی دێنێت و بەرگ و ڕووخسارێکی نوێ بە خاک و ئاو و دەشتودەر دەبەخشێت، هاوکات بە وەرزی زاڵبوون بەسەر سەرماوسۆڵەی زستان و بەزاندنی ئەو وەرزە ساردە و زیندوو بوونەوەی گژوگیان و سرووشت پێناسە دەکرێت. لە دەسپێکی ئەو وەرزە خۆشەدا ژیان ڕەنگوبۆی نوێ و گەش بەخۆی دەبەخشێت و تەنانەت باڵندە کۆچەرییەکانیش پەیامی ئەو وەرزە دڵرفێنە لەگەڵ خۆیان دێنن.

گرینگییەکانی وەرزی بەهار بۆ دانیشتووانی کوردستان لە مێژوو دا؛

کوردستان وەک ناوچەیەکی کوێستانی و پڕ لە دەشت و پێدەشتی سەرسەوز و لێواولێو لە هەزاران گوڵ و گوڵزار، بەهارەکەی جوانتر و ڕازاوەتر دەکات و تایبەتمەندی تایبەت بە خۆی هەیە کە بە سەرچاوەی ئاوەدانی نێودێر کراوە، یەکێ لە تایبەتمەندییەکانی بەهار ئەوەیە کە ئەو وەرزە، جوانترین وەرزی ساڵە، لە دەسپێکی ئەو وەرزەدا زیندەوەران ژیانێکی نوێ دەست پێدەکەن و ژیان نوێ دەبێتەوە.

نەورۆز و بەهار لە مێژووی کۆنی کوردستان و کورددا بایەخی یەکجار زۆری پێدراوە، چونکوو لەو وەرزەدا بووە کە نەتەوەکەمان پلانی بۆ داهاتوو داڕشتووە و ئەو وەرزە سەرەتای کشتوکاڵ و چنینی گژوگیان بووە، ئەوەش بە یەکێ لەو هۆکارانە پێناسە دەکرێت کە بووەتە هۆی ئەوەکە ژیان لە کوردستان بەردەوام بێت و گەشە بکات و کۆمەڵگا پێداویستییەکان و خۆراکی دابین بکات، بێگومان ئەگەر کوردستان بەهاری ئەوەندە خۆش و سرووشتێکی ئەوەندە دەوڵەمەندی نەبوایە ژیانی تێدا بەردەوام نەدەبوو، یان خود کۆمەڵێکی هەژار و نەداری بار دەهێنا کە وەک بەشێک لە کۆمەڵگاکانی باکووری ئەورووپا و بەتایبەت سکاندیناڤیا کە ئەو کات لە بەشێک لە ناوچەکانی، ڤیکینگەکانی تێدا ژیاوە، لەبەر ساردی و نەبوونی خۆراک و سیپاڵ، بەناچار بۆ مانەوە پەنایان بۆ جەردەیی بردووە و بەبەردەوام هێرشیان کردووەتە سەر نەتەوەکانی دیکە و ڕاماڵیان کردوون، ئەوەش تەنیا لەبەر ئەوە بووە کە بژێوی ژیانیان دابین بکەن.

کاتێک باس لەوە دەکەین کە کوردستان پێتەختی زانست و گەشەکردنی مرۆڤایەتیی و دەرکەوتنی خۆر و ڕووناکی بووە و شارستانییەت و پێشکەوتن لێرەوە پەلی بۆ جیهان ڕاکێشاوە و شارسازی و قەڵا و بینای تێدا ساز کراوە و بونیاد نراوە، بەو واتایە دێت کە پێویستی نەکردووە کە خەڵک بۆ ژیان و دابینکردنی خۆراک بەرەو ناوچەیەکی دیکە کۆچ بکەن. بەواتا کوردستان بە ناوچەیەکی بەپیت و بەرەکەت ناسراوە کە هەموو دەرفەتێکی بۆ ژیانکردن و بەردەوامی ژیان

و نەبوونی مەترسی بۆ سەر ژیانی تێدا مسۆگەر بووە. هاوکات کوردستان لەبەر شاخاویی بوونی بۆ پارێزگاری کردن و هێرشی پێچەوانە گونجاو بووە و بەزاندن و داگیرکردنی دژوار بووە. ئابڵۆقەی ئابووری و خۆراک کاریگەری لەسەر دانیشتووانەکەی دانەناوە، ئەوەش لەبەر ئەوە بووە کوردستان بەهاری دەوڵەمەندی هەبووە و پێداویستییەکانی وەک خۆراکی دابین کردووە و لەوەڕگاکانی بۆ ئاژەڵداری لەبار و گونجاو بووە.

لە ڕابردوودا پێداویستییەکانی ژیان لە ڕێگای ئاژەڵ و گژوگیاوە دابین کراوە، بۆ ئەوەش پێویستیان بە بەهاری تەڕ و باراناویی بووە، بۆ ئەوەکە لەو ڕێگانەوە ژیانیان دابین بکرێت و وڵات تووشی وشکەساڵی نەبێت. کەواتا بەردەوامی ژیانی کۆمەڵگا بەسترابووەتەوە بە بەهاری تەڕ و گژوگیای فەراوان. "بە پێویستی دەزانم ئاماژە بەوەش بکەم کە کوردستان تاکە وڵاتێکە لە ئاستی جیهان کە پێویستی بە شتومەکی دەرەکیی نەبووە و نییە و لەنێوخۆدا پێداویستییەکانی خۆی دابین کردووە و خۆی بەڕێوە بردووە".

لە لاپەڕەکانی مێژوودا ئاماژە بە بەهاری زاگرۆس و پێدەشتەکانی کراوە و گرینگی پێدراوە، بەتایبەت مێژووناسی گەورەی یونان کتزیاس لە چەند بەشێکدا باس لە هێزی مادەکان و دەوڵەمەندی وەرزی بەهاری کوردستان دەکات، هەروەها هێرۆدوتیش بەهەمان چەشن باس لە زاگرۆس دەکات، گژوگیای زاگرۆس و کوردستان بەسەرچاوەی دەواودەرمان نێوی هێنراوە، دەست ڕاگەییشتن بەبەهاری زاگرۆس بە واتای دابین کردنی ژیانێکی بەختەوەر و لەشساقی هەتاهەتایی بووە.

یان خود ئەگەر بەهاری کوردستان ئەوەندە تەڕ و سرووشتێکی ئەوەندە ڕەنگینی نەبوایە کوردستان تووشی وشکەساڵی دەهات و ئەوەش کاریگەری نەرێنیی چاوەڕواننەکراوی لە دوای خۆی جێدەهێشت و کۆمەڵگا تووشی ئاڵۆزی دەبوو و کۆمەڵەکەی دەفەوتا، ئێمە کاتێک دەڵێین کە کورد هەمیشە لە کوردستان و زاگرۆس ژیاوە، بەو واتایە دێت کە ئەم ناوچەیە بۆ ژیانکردن لەبار و گونجاو بووە و کورد لە ڕەوتی مێژوودا ناچار نەبووە بۆ ئەوەکە دۆخی ژیانی باشتر بکات زاگرۆس بەرەو وڵات و کۆمەڵگا یان خود ناوچەیەکی دیکە چۆڵ بکات و کۆچ بکەن. هەروەها ئەو وەرزە جوانە، پەیامهێنەری ئاشتی و سەرکەوتنی کۆمەڵگای مرۆڤایەتیی لە ڕەوتی مێژوودا بووە، لەبەر ئەوە وەرزێکی بەهار هیوای یەکساڵی کۆمەڵگایەک بۆ دابین کردنی خۆراک و بەردەوامبوونی ژیانی ئەو ساڵەیان بووە، بەهار ئەو وەرزە بووە کە بە سەرچاوەی بەردەوامی ژیان پێناسە کراوە، "زۆرجار ئەوەمان بیستووە کە لە ڕەوتی مێژوودا لە نەبوونی بەهاری تەڕ، وشکەساڵی بووەتە هۆی لەناوچوون و فەوتانی کۆمەڵگایەک".

هاوکات لە ماوەی چەند سالی ڕابردوودا سووتاندنی لێڕەوار و دارستانەکانی کوردستان لە لایەن کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە بە مەبەستی ئەوە دێت کە سرووشتی جوانی کوردستان تێک بدات و وێرانی بکات. هەر وەک لە دەسپێک و نێوڕۆکی ئەم بابەتەدا ئاماژەم پێکردووە کە سرووشتی دەوڵەمەندی کوردستان یارمەتیدەری ئەوە بووە کە شۆڕشەکانی کوردستان و تێکۆشەرانی کورد دەستکەوتی مەزن بەدەست بهێنن و بزووتنەوەی کوردستان تووشی ڕۆخان و داڕمان نەبێت و هەمیشە هەلی هەڵگیرسانی خەبات و شۆڕش و سەرهەڵدانی بزووتنەوەی نوێ لەناو سرووشتی کوردستاندا لەئارا و لە گۆڕێدا بووە. هەروەها خاڵێکی دیکە کە پێم وایە زۆر گرینگە ئەوەیە کە هەمیشە ئابڵۆقە ئابوورییەکانی داگیرکەران کاریگەری نەرێنی لەسەر خەبات و تێکۆشانی نەتەوەی کورد دانەناوە، چوونکوو سرووشتی کوردستان، بەرزی چیاکان و بوونی پێدەشتی فەراوان و گونجاو بۆ کشتوکاڵ ڕێگر لە سەرکەوتنی پلانەکانی ڕژیم و شۆردنەوەی ناسنامەی نەتەوەیی کورد بووە. هاوکات سرووشتی کوردستان لە پاراستنی شەڕوانان و شۆڕشگێڕانی کوردستاندا ڕۆڵی مەزنی گێڕاوە. ئەوەش هۆکاری بنەڕەتی ئەوەن کە داگیرکەرانی کوردستان ڕق و کینەی خۆیان بەسەر سرووشتی کوردستانیشدا بڕێژن.

جوگرافیا و سرووشتی کوردستان؛

کوردستان وەک ناوچە شاخاوییەکانی زاگرۆس لە وەرزی زستاندا سەرمای زۆری بەخۆیەوە بینیوە و هەمیشە ئەوە بەهار بووە کە ئەو مەترسییەی ڕەواندووەتەوە، لە لایەکی دیکەوە لەو وەرزەدا بووە کە مادەکان پەیمانی یەکێتی و یەکرێزییان لەناو خۆیاندا واژۆ کرد و پلانیان بۆ پێکهێنانی ئیمپراتووری میدیا دارشت، لە ڕاستیدا وەرزی بەهار وەرزی ڕزگاری و سەرکەوتنی کورد و کوردستان بووە، هەمیشە وەرزی چالاکیی و بەرخۆدان و پێشەوەچوون و دەستکەوت بووە، هەربەو مەبەستەیە کە نەتەوەکەمان لە ڕەوتی مێژوودا دەسپێکی ئەو وەرزەی جێژن گرتووە و بە سەرەتای سەرکەوتن و هیوای نوێ و دوارۆژی زانیوە.
کوردستان لە باری جوگرافییەوە لە کۆمەڵە شاخێکی بەرز و زەنجیرە کێو و پێدەشتێکی پان و بەرین پێکهاتووە کە وەرزی بەهار لە گەڵ ئەوەدا کە جوانیی و سەرسەوزی پێبەخشیوە، هاوکات سەرچاوەی مەعاش و کەسبوکار و خواردن و کشتوکاڵ بۆ دانیشتووانی بووە. ئەوەش کوردستانی کردووەتە شوێنپێی ڕمڕمانی نەتەوە جیاوازەکانی دەوروبەر و لە دەیان ناوچەی دوورەوە چاویان بە خاکی کوردستان بڕیوە و هێرشیان کردووەتە سەری، هێرشی یونانییەکان و مەغوولەکان نموونەی ئەو هێرشانە بۆ سەر کوردستانن، هەر بۆیە لە مێژووی کۆندا هەمیشە شەڕوانانی نەتەوەکەمان لێهاتوو و لە خۆبردوو بوونە و بەبەردەوام ڕاهێنانیان کردووە و لەباری لەشولارەوە بە خەڵکانێکی لەشساق و باڵابەرز و چوارشانە و بەهێز ناویان هاتووە. ئەوەش ئەو پەیامە دەگەیەنێت کە کوردستان لەباری سرووشت و خۆراک و گژوگیاوە وەرزی بەهاری دەوڵەمەند بووە و وشەکانی ساڵی و برسێتی تێدا ڕووی نەداوە.

کۆی گشتیی ئەو خاڵانەی کە لەسەرەوە لە پێوەندی بە نەورۆز و وەرزی بەهار ئاماژەم پێکرد بە هۆکاری هێرشی دووژمنانی گەلەکەمان پێناسە دەکرێت کە هەمیشە هەوڵیان داوە کە خۆشی و شادی وەرزی بەهار و دەسپێکی ساڵی نوێ و نەورۆزمان لێ تێک بدەن و گۆماوی خوێن بخەنەڕێ و لاوانی وڵاتمان بەکوشت بدەن. وەرزی بەهار و دەسپێکی ساڵی نوێ لە مێژووی کۆنی کورددا بە واتای خۆڕاگری و هەوڵدان بۆ باشترکردنی ژیان و گوزەران و دابین کردنی سەربەستی و ئازادی پێناسە کراوە.

ڕووداوەکانی مێژووی کورد لە نەورۆز دا؛

ئەگەر چاوێکی خێرا بە ڕووداوە گرینگەکانی وەرزی بەهار و نەورۆزی کوردستان لە مێژووی پانسەد ساڵی ڕابردوودا بخشێنین، دەبینین کە زۆربەی ئەو ڕووداوە گرینگانە چ ئەو بەشە کە کاریگەری ئەرێنی و چ ئەو بەشانەش کە کاریگەری نەرێنیان لەسەر دۆخی سیاسیی و کولتووری نەتەوەکەمان داناوە، لە وەرزی بەهار و نەورۆزدا ڕوویان داوە. ئەوەش بە واتای گرینگی و پڕ بایەخی ئەو وەرزە دێت کە داگیرکەران هەستیان بەو ڕاستییە کردووە کە کورد وەک کۆنترین نەتەوەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و زاگرۆس چەندە گرینگیان بەو وەرزە و جێژنی دەسپێکی ساڵی نوێ و نەورۆز داوە. هەر بۆیە هەمیشە ویستوویانە کە ئەو وەرزە بە خوینی کورد ڕەنگین بکەن و لە بەرچاو و لە زەین و هزری نەتەوەی کورددا ڕەش و بێبایەخی دەربخەن.

لەدار دانی پێشەوای کورد قازی موحەممەد و هەروەها کیماباران کردنی هەڵەبجە و سەرکوت کردنی دەیان ڕاپەڕینی دیکەی کورد لەو وەرزە جوان و پیرۆزەدا ڕووی داوە، ئەوەش بە پیلانی داگیرکەران، هەروەها دەیان سەرکەوتن و دەستکەوتی گەلەکەمانیش هاوکات لەو وەرزە و لە دەسپێکی نەورۆز و وەرزی ڕووناکی خۆر و درەوشاوەیی مانگ لە شەوەزنگی پڕ ئەستێرە کە تێکڕا بەرهەمی ئاشت بوونەوەی سرووشتن، بەدەست هاتوون. هەروەها مادەکان لەو وەرزەدا سەرکەوتنی مەزنیان لە ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست بەدەست هێنا و بەهار و نەورۆزیان وەک هێمای ڕۆژێکی نوێ پێناسە کرد و ئیتر لەو کاتەوە بەبەردەوام بەهار و نەورۆزیان جێژن گرتووە. جێژنی سەرکەوتن و سەربەستیی گەل و پێکهێنانی دەوڵەتی میدیا گرینگی و بایەخێکی یەکجار زۆری بۆ ماد هەبووە.

دەسکەوتەکانی ماد تاکوو ئیستاش کاریگەری ئەرێنی لەسەر ڕۆڵ و هێز و پێگەی کورد لە ناوچەکەدا هەیە.

پەیامی نەورۆز لە مێژوودا؛

ئەوەی کە ئیستا بۆ ئێمە گرینگە پەیامی ئەو جێژنەیە کە هاوکات پەیامی باپیرانمانیشە، فەلسەفەی پەیامی جێژن گرتنی نەورۆز و وەرزی بەهار ئەوەیە کە هەمیشە بەسەر هەورازونشیوەکاندا زاڵ بین و خەبات و تێکۆشان لە بوارە جیاوازەکانی کۆمەڵگا بەرەو پێش ببەین بۆ ئەوەکە ئازادی و سەربەستیی و ژیانێکی نوێ بۆ گەلەکەمان دەستبەر بکەین، بێگومان تاکوو وەرزی زستان تێنەپەڕێنین بەهار و وەرزی جوانی و ڕازاوەیی سرووشت ڕوومەتی گوڵان ناپشکووێت و دارستان وەچ و چرۆ ناکات، بە هەمان چەشن تاکوو قۆناغە دژوارەکان و دۆخی ئاڵۆز و مەترسیدار تێپەڕ نەبێت ڕزگاری یەکجارەکی و سەربەستیی و دادپەروەری کۆمەڵایەتی بەدەست نایەت و بۆ گەل دەستبەر ناکرێت.

بۆیە پەیامی کورد لە ڕەوتی مێژوودا لە پێوەندی بە جێژن گرتنی وەرزی بەهار بەواتای چالاکبوون و خەباتی بەردەوام بۆ بەدەستهێنانی ماف و ویست و داخوازی بووە، هەر ئەوەشە کە دووژمنانی گەلەکەمانی هەراسان کردووە و هەرکە بەهار وەرزی خۆشی و شادی و نوێ بوونەوەی سرووشت دەگات، ئیتر بەرێگای جیاواز هێرش دەکەنەسەر گەلەکەمان و لاوان و چالاکانی سیاسیی و مەدەنی ڕاپێچی بەندیخانەکان دەکەن، لە دەسپێکی وەرزی بەهار لە ساڵی ڕابردوودا دەیان چالاکوانی سیاسیی و مەدەنی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان دەستبەسەر کران، کە تاکوو هەنووکە چارەنووسی بەشێکیان نارِوونە و بەشێکیشیان بە تۆمەتی هەڵبەستراو دادگایی کران کە ئاکامەکەی بە بڕینەوەی چەندین ساڵ بەندکردن کۆتایی پێهات.

ئەو خاڵانەی کە لە سەرەوە ئاماژەم پێدا ڕاستی ئەو پەیامە دەسەلمێنێت کە خەباتی نەتەوەیی و ڕزگاری کورد لە بەهاری کوردستانەوە سەرچاوە دەگرێت و لە سرووشتی جوان و ڕازاوەی ڕەنگاوڕەنگی پێدەشتەکانی زاگرۆسەوە تێپەڕ دەبێت. بۆ ئەوەکە ئەو پەیامە بە نەوەکانی داهاتوو بگات، دەبێت نەورۆز جێژنانە جێژن بگرین و خۆشی و شادی دەربڕین و دڵەکانمان بە بارانی بەهار بشۆرین و ڕەنگاوڕەنگی سرووشتی بەهار بەهێمای ڕەنگاوڕەنگی بۆچوونە سیاسییەکان پێناسە بکەین و ڕێز لە ڕوانگە جیاوازەکان و پلۆرالیسمی سیاسیی بگرین. هەر وەک چۆن ڕەنگە جیاوازەکان بەهاری ڕەنگین کردووە، بێگومان بۆچوونە جیاوازەکانی کۆمەڵگای کوردستانیش بە هەمان چەشن ئەگەر لە پێوەندی بە داڕشتنی بناغەی داهاتوویکی نوێوە بێت، نەک هەر نابنە درز، بەڵکوو یەکێتی و یەکرِیزی خەباتی گەلەکەمان بتەوتر دەکات و دەستکەوتەکانیش زووتر و ئاسانتر بەدەست دێن.

ئەنجام و کۆی وتار؛

وەرزی بەهار و نەورۆزی کوردستان چەند تاییبەتمەندییەکی بێوێنەی هەیە کە پەیامی هاتنی ئەو وەرزە لە گەڵ خۆیان دێنن، خۆرێکخستنەوەی سرووشت، گەرمبوونی هەوا، پشکۆی گوڵان، وەچ و چرۆ و گەشەی دارستان، کۆچی باڵندەکان، ڕەمڕم و نمەنمی باران، ڕووناکیی هەتاو، توانەوەی بەفر و هاژەهاژی ئاوی کۆساران، قاسپەقاسپی کەو لەسەر یاڵان و چریکەی بولبوولی ناو گوڵزاران و... هتد. ئەگەر ئەو تاییبەتمەندییانە کە ئاماژەم پێکرد لەیەک کاتوسات و ئاستدا خۆ نەنوێنن، بێگومان بەهار و جوانی ئەو وەرزە ئەوەندە ڕازاوە و سەرسەوز و دڵڕفێن نابێت. پێویستە کە پارت و ڕێکخراوەکانی کوردستانیش بەهەمان چەشن، ڕۆڵی یەکێتی سرووشت بۆ دەستبەر کردنی بەهاری دڵڕفێن بەرز بنرخێنن و پێویستە کە لە سرووشتەوە فێر بین کە ژیانی گەشەکردوو و دەستکەوتی مەزن پێویستی بە هەنگاوی هاوئاهنگ هەیە کە هەوێنی یەکێتی و یەکرِیزی بهێنێتە دی. مرۆڤ بوونەوەرێکی سرووشتیی ناو سرووشتە کە هەنووکە خۆی لە سرووشت دوور خستووەتەوە و بێگومان سرووشتی ژیانی مرۆڤیش گەلێک لە سرووشتی ژینگەی کێویی نزیک و تێکەڵە، دەکرێ مرۆڤ لەو

ئەزموونانەی کە ڕۆژانە لەناو سرووشتدا دەیبینێت و فێری دەبێت، بۆ بەرەوپێشەوەچوونی ژیان و دەستکەوتی گەورە کەڵکی لێوەر بگرێت.

پێم باشە لە کۆتایی ئەم کورتە وتارەدا کە لە پێوەندی بە جێژنی نەورۆز و هاتنی وەرزی بەهارە، پێداگری لەسەر ئەوە بکەمەوە کە چوارشەمەسووری پێوەندی بە کورد و کوردستان و جێژنی نەورۆزی کوردەوارییەوە نییە، بەڵکوو چوارشەمە ڕۆژێکە کە لەناو ئاینی پیرۆزی ئیسلامدا بایخی پێدەدرێت و بە ڕۆژێکی پیرۆز ناسێنراوە و لەژێر کاریگەری کولتووری فارسدا هاتووەتە ناو کۆمەڵگای کوردستان. هاوکات پێویستە کە جارێکی دیکە ئاوڕ لە پەیامی ئەو وەرزە و نەورۆز بدەینەوە و پێداگری لەسەر فەلسەفەی ئەو پەیامە بکەینەوە کە هەمیشە هیوای ئاشتی و ئازادی و بەرخۆدان و تێکۆشانی لەناو دڵی گەلەکەماندا چاندووە، ئەوەش کاریگەری ئەرێنی لەسەر دەروون و ڕوانگەی تاکی کۆمەڵگای کوردستان داناوە. جارێکی دیکە جێژنی میدیا و هاتنی وەرزی بەهاری دڵڕفێن و نەورۆز پیرۆز بێت. نەورۆز و بەهار هێمای هاتنی ئازادی و ئاشتبوونەوەی سرووشت و دەسپێکی ژیانێکی نوێ و ڕۆژێکی نوێ لە کۆمەڵگای کوردستانن.

سەرچاوە : ماڵپەری سەربەستی / ڕێکەوتی : ٣٠ی مارتی ٢٠١٤

نەورۆز و گەڕانەوە بۆ پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکانی خێزان

سەلوان مەحمود

هەموو ساڵێک ڕۆژی ٢١ مارت ڕێکەوتی یەکەم ڕۆژی ساڵی کوردییە، یەکەم ڕۆژی بەهارە، وەرزی نەمانی سەرماو سۆڵە، وەرزی بووژانەوەو ژیانەوەو نوێبوونەوەو سەوزبوونەوەیە، بە جێهێشتنی شەختەو سەرماو سەهۆڵ بەندان و وەیشومەکان، فڕێدانی تارای

زیوینی لوتکەی چیاکان و هاتنی نەورۆزی سەر بە بڵێسەی مەشخەڵان و بەرۆک رازاوە بە گوڵە نێرگزەکانی پڕ لە بۆ لە جەستەی بووکی بەهاری رازاوەدا گەشبینی و گەشانەوە دەبەخشێتەوە، تەمەکان دەرەوێنێتەوە، جوانییەکان وەدەر دەخاتەوە،باڵندە ئازادەکان خۆشترین ئاواز دەچرن، کوردستانیانی ئاری نەژادیش لەگەڵ ئاگرکردنەوەدا لەناو شار و لەسەر چیاکاندا بە پیر کیژە بووکی نەورۆزەوە دەچن و ئاهەنگی ئازادی و سەرفرازی و لێبوردەیی و خۆشەویستی دەگێرن. ئەم بەزم و شادییەی نەورۆز کە سەرتۆپی جەژنە نەتەوەییەکان و کەلتوریەکانمانە مژدەی بەجێهێشتنی زاڵبوونە بەسەر زوڵم و ژێردەستیی و ستی و کپ کردندا، دەنگی پڕ هێمای سروشتی وڵاتێکە، بڵند بە چیا، سەوز بە درەخت و دارستان، ڕەنگین بە گوڵزار و فێنک بە شەماڵە هەناسەییەکانی چەم و کانیاوە پڕ مۆسیقاکانی بنار و پێدەشتەکان، نەورۆز هێما پیرۆزەکەی یادەوەریی سەرکەوتنی چەوساوەیە بەسەر چەوسێنەردا، هەق بەسەر ناهەقدا، شادی بەسەر خەم و پەژارەکاندا.

ساڵانە خێزانەکان کە لەگەڵ کەسوکارەکانیاندا سەردانی شوێنە گەشتیاریەکان دەکەن، بۆ جارێکیتر پەیوەندی کۆمەڵایەتی لەنێوان خێزانەکاندا سەرلەنوێ دەچێتەوە قۆناغێکی نوێەوە و خۆشی و پێکەوەبوون دەخاتە نێو تاکەکانی خێزانەوە.

نەورۆز ئەم جەژنە نەتەوایەتییەی، بە درێژایی مێژوویەکی پڕ خەبات و قوربانیدان بەرز و پیرۆز لای نەتەوەی کورد راگیراوە و زۆر لە ترس و هەڕەشەکانی داگیرکەرانی کوردستان بەهێزتر سەرکەشی لە پێناودا کراوە و هەمیشە وەک سومبلی مانەوەو تێکۆشان پارێزگاری لێکراوە و قەدەغەکاریەکان شتێکیان لە خۆشەویستی و بەپیرەوە چوون و دەست لەملکردنی کەم نەکردۆتەوە، لەو رۆژە پیرۆزەدا چەند یاساوڵەکان چاوتیژ بوونایە، چەندە قامچی و پەتی سێدارەکان ئەستوور و بێ بەزەیی بوونایە، سەد هێندە گەردنی کوردایەتی ئەستوور تر و مەچەکی هەڵکردنی مەشخەڵی نەورۆز بەهێزتر دەبوو،لە رۆژە سەختەکاندا بە نهێنی بڵێسەو کڵپەی ئاگری نەورۆز لەنێو شار و سەر گرد و چیاکانەوە دەکرانەوە، بەڵام بە ئاشکرا دەدرەوشانەوە، ئەم یادە بەرز و پڕ شکۆ رادەگیراو دوژمنانیش بێ هیوا لەوەی هیچ هێزو ستەمکارێک نییە و ناتوانێت دەرگا لەسەر مێژووی کەڵتوور و داب و نەریتی نەتەوەیەک دابخات و لەو رێیەوە نەژاد و یادەوەرییەکانی لە مێشک و دڵ و دەروونی رۆڵەکانیدا بسڕێتەوە.

ئەم یادە پیرۆزە، ئەم جەژنە پڕ بەهاو مانایە، وەک پێناسەیەکی کەلتوور و مێژووی کورد بە تەنیا لە کوردستاندا یاد ناکرێتەوە، بەڵکو وەک بەشێک لە دیرۆکی ژیانی هەر تاکێکی کورد، لە هەر جێ و وڵاتێکی دیکە ژیان بەسەر ببات، لەگەڵ خۆیدا دەیبات و مەراسیمی پیرۆزکردنی یەکەم رۆژی بەهار و بە کردنەوەی ئاگری نەورۆز و ئاهەنگێڕان جێبەجێ دەکات.

ئەوەتا لە تەواوی وڵاتانی دەرەوەی کوردستاندا، کوردستانییان لە رێی میدیاو کۆمەڵەو رێکخراوە پیشەیی و جەماوەرییەکانەوە، دەیان ئاهەنگی گۆرانی و مۆسیقا و سەیران و هەڵپەرکێ رێکدەخەن و ساز دەکەن و لە هەندێ شوێندا ئاگری نەورۆزیش دەکەنەوە و لای میللەتانی تر دەیکەنە پێناسەی میللەتێک کە هەمیشە بڕوای بە نوێبوونەوە و بووژانەوە و پێشکەوتن و ئازادی و سەرکەوتن هەبوە.

نەورۆزی ئەمساڵ، نەورۆزی دوای پرۆسەی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی نوێنەرانی عیراقە،نەورۆزی چەسپاندنی زیاتری مافەکانی کوردە،نەورۆزی تۆڵەکردنەوەی یاساییە لە سەرانی زوڵمکار دژ بەمرۆڤایەتی، نەورۆزی گەڕانەوەی ناوچە دابڕاوەکانە بۆ سەر خاکی نیشتمان، نەورۆزی گەڕانەوەی رۆڵە قارمانەکانیەتی بۆ باوەشی دایک، نەورۆزی سەرکەوتنەکانی لیستی هاوپەیمانی کوردستانە.

ئەمرۆش نەتەوەی کورد وەک هەر میللەتێکی ئاری نەژادی تر بە دڵخۆشییەوە دەڕوانێتە بە فەرمی ناساندنی نەورۆز لە یەکەم رۆژی بەهاردا وەک جەژنێکی جیهانی لەلایەن رێکخراوی زانستی و کەڵتوری نەتەوە یەکگرتووەکانەوە.

سەرچاوە : ماڵپەری رێگای کوردستان / رێکەوتی : ٣١ی مارچی ٢٠١٢

نەورۆز

کەریم شارەزا

نەورۆزە مەستم بە نەغمەی بولبول
مەستم بە عەتری وەنەوشە و سومبول
شادم بە هاژەی ڕووباری بەفرین
سوورم بە شڵپەی شەپۆلی زێوین
کێو و گرد و دۆڵ، باخ و دەشت و دەر
جوان خەمڵیون تێکڕا سەرانسەر
گوڵی گوڵزار و درەختی دەم یاڵ
هەڵپەڕکێیانە بە شنەی شەماڵ
تیپی حاجیلە و گوڵوکی ڕەنگین
بوونە نیگاری قاڵیی ڕووی زەمین
خۆری پرشنگدار لە ئاسمانی شین
پێ ئەکەنێ بۆ چیمەنی نەسرین
پۆلی پەپوولەی نەخشینی جوان جوان
هاتوچۆیانە بە سەر ڕووی گوڵان
شمشاڵی شوان و بارەی کارژۆڵان
جریوە و جووکەی بە سۆزی مەلان
بەرە و گوێچکەی دڵ دێن لە دۆڵ و دەشت
خۆش وەک ئاوازی مۆسیقای بەهەشت
لە هەر لا مرۆ مەستە بەشادی
مەستە بە خۆشیی ڕۆژی ئازادی
ڕۆژی پچڕانی زنجیری ژیان
جەژنی نەورۆزی کورد و کوردستان

سەرچاوە : وێبلاگی میدیا

نەورۆز

ڕەحیم لوقمانی

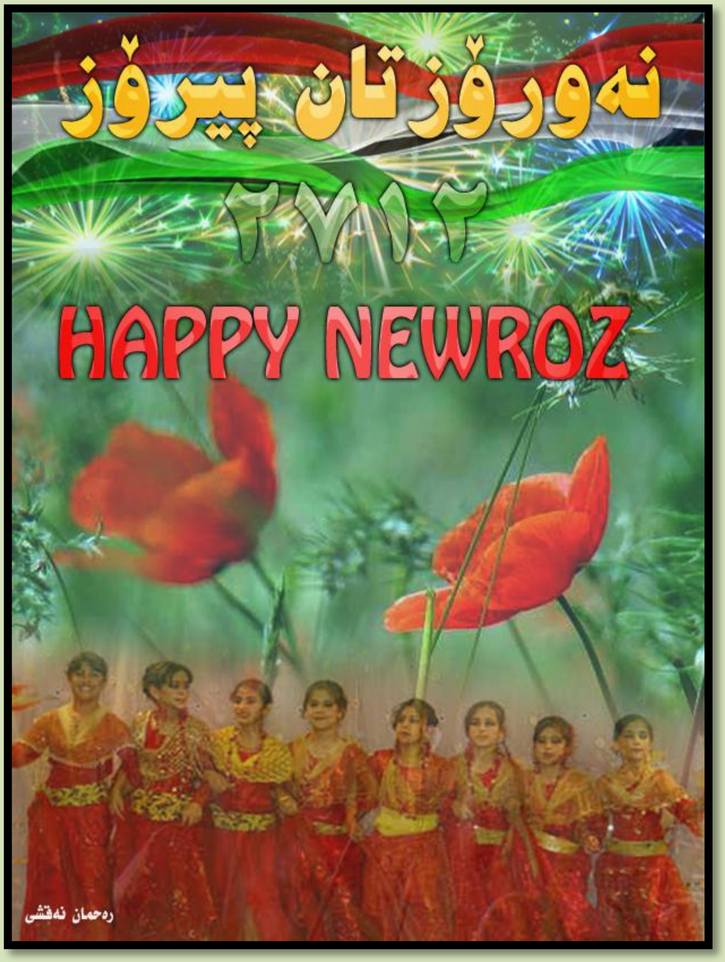

ڕۆژ لە ئاسۆی سوور، شەوق ئەداتەوە
دەڵێ ئەمساڵیش، نەورۆز هاتەوە
سرووشت سەرپاکی، جوانی ئەنوێنێ
وەک بووکی ڕازاو، خۆی ئەخەملێنێ
دە شت و کوێستان و لوتکەی بەرزی کێو
بزەی بەهاریان، کەوتۆتە سەر لێو
بەفری تواوەی سەرشاخی خەمبار
ئەبێ بە فرمێسک، چۆڕ چۆڕ دێتە خوار
هاژەی شەتاوی، بن کوێستانی بەرز
گابەرد ئەتلێنێ، کەژ دێنێتە لەرز
کیژی دارستان لە شایی چەمـــــا
بە مۆسیقای ئاو، دێنەوە ســـەما
باخ و ڕەزی شاخ یان مێرگ و چیمەن
خشڵی ڕازاوە ی، بژوێنێ دیمـــەن
سەوزایی دەشت و زنجیرەی کوێستان
تاریف ناکرێ جوانی کوردستــــــان
کەوی دڵداری ئـــــازادی و جوانی
دەروونی کەیلی ســـۆزی گـــۆرانی
بەری حەسرە تی دڵ ئـــەکاتەوە
بانگی پەڕاوپەڕ دەنگ ئەداتەوە
لە سەر قەندیل و شاهۆ و نەکەرۆز
ئەڵێ گەلی کورد نەورۆزتان پیرۆز

سەرچاوە : وێبلاگی میدیا

نەورۆز

(لە دیوانی شێعرەکانی شەهید جەلیل رەحیمیان وەرگیراوە.)

گوڵێکی زۆر شەنگ و شەپاڵ
سوورێکی نەختێک مەیلەو کاڵ
دوێنێ لە داوێنی چیا
بە خۆبادانو بە سەما
بە نازو هەڵپەرینەوە
بە قاقاو پێکەنینەوە
دەیکوت ئەی لوتکەی رووبەروو
بەرزی بەرەو هەور هەڵچوو
ئیزنم بدەو گوێ بگرە بۆم
تا بۆت بڵێم پەیامی خۆم
دوێنێ لە ژێر هەرد دەنووستم
چاوم نەیدەدی ئەنگوستم
دیلی دەستی بەستەڵەک بووم
دوور لە خۆشیو رەشبەڵەک بووم
بەڵام ئەمڕۆ شۆخو شەنگم
بووکێکی سووری چەلەنگم
کوا چی لێ هات زستانی سڕ
کرێوە رووشەی تووشو دڕ
جەبری سرووشتە، یاسایە
رەوتی ژیانە ئاوایە
پاش وەیشوومەو کرێوەو تۆف
پاش تەزینی بەئێشو ئۆف
منم ژاری نەیاری تۆ

سەرچاوە : دیواری فیس بووکی قادر وریا

Xakelewe			٢٧١٥			خاکەلێوە
هەینی	پێنج شەممە	چوار شەممە	سێ شەممە	دوو شەممە	یەک شەممە	شەممە
٧ 27	٦ 26	٥ 25	٤ 24	٣ 23	٢ 22	١ 21
١٤ 3	١٣ 2	١٢ 1 Apl	١١ 31	١٠ 30	٩ 29	٨ 28
٢١ 10	٢٠ 9	١٩ 8	١٨ 7	١٧ 6	١٦ 5	١٥ 4
٢٨ 17	٢٧ 16	٢٦ 15	٢٥ 14	٢٤ 13	٢٣ 12	٢٢ 11
				٣١ 20	٣٠ 19	٢٩ 18
ڕەحمان نەقشی						

گۆڤاری ئینتێرنێتی یەکبوون گۆڤارێکی سەربەخۆی مانگانەیە. لە ئامادە و بڵاو کردنەوەی : ڕەحمان نەقشی
r_ neqsi@yahoo.ca